

CYNLLUN IAITH GYMRAEG CYNGOR TREF CYDWELI

Cynllun Iaith Gymraeg a baratowyd o dan Deddf yr Iaith Gymraeg 1993.

Derbyniodd y Cynllun gymeradwyaeth y Bwrdd o dan adran 14(1) y Ddeddf ar 24^{ain} Mawrth 2004.

1. DATGANIAD AGORIADOL

“Mae Cyngor Tref Cydweli wedi mabwysiadu'r egwyddor, wrth gynnal busnes cyhoeddus yng Nghymru, y bydd yn trin y Gymraeg â'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal. Mae'r cynllun hwn yn nodi sut y bydd y Cyngor yn gweithredu'r egwyddor honno wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghydsweli a Mynyddygarreg.”

Mae'r Cyngor yn cydnabod y gall aelodau o'r cyhoedd fynegi eu barn a'u hanghenion yn well yn eu dewis iaith, mai mater o arfer da yn hytrach na goddefgarwch yw eu galluogi i ddefnyddio'u dewis iaith ac y gall gwadu'r hawl i ddefnyddio eu dewis iaith eu rhoi mewn sefyllfa anfanteisiol. Bydd y Cyngor felly yn cynnig i'r cyhoedd yr hawl i ddewis pa iaith i'w ddefnyddio wrth ymdrin ag ef.

Nôd y Cyngor yw:

- galluogi pawb sydd yn defnyddio gwasanaeth neu drafod gyda'r Cyngor neu'n cyfrannu at y broses ddemocrataidd i wneud hyn trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg yn ôl dewis personol yr unigolyn.
- hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned
- annog eraill i hyrwyddo a defnyddio'r Gymraeg yn y gymuned.

2. CYFLWYNIAD I GYNGOR TREF CYDWELI

Ymhlith prif ddyletswyddau'r Cyngor:

- rheoli ystâd y Cyngor yn effeithiol
- cynnal a chadw'r fynwent gyhoeddus;
- cynnal a chadw llwybrau cyhoeddus penodol;
- ystyried materion cynllunio;
- awgrymu gwelliannau yn ymwneud â phriffyrdd;
- cydweithio â'r heddlu i ddiogelu'r gymuned;
- cyfrifoldeb am oleuadau stryd penodol;
- darparu goleuadau Nadolig yn flynyddol;
- rhoi cymorth ariannol i nifer o fudiadau gwirfoddol ac elusennol;

- gofalu am eisteddleuedd cyhoeddus;
- penodi cynrychiolwyr ar nifer o gyrff lleol ac allanol.

Y mae nifer o grwpiau cymdeithasol, diwylliannol a chymunedol yn chwarae rhan flaenllaw ym mywyd yr ardal. Y mae'r Cyngor yn gweithio i hyrwyddo datblygiadau cymunedol a gweithgareddau cymdeithasol gan ymateb i anghenion lleol er mwyn gwella safon byw yn yr ardal.

Mae gan y Cyngor 13 o aelodau etholedig, fel nifer llawn, ac mae'r Clerc yn gweithio'n rhan amser o'r swyddfa. Nid yw'r Clerc presennol yn siarad Cymraeg, ond mae rhai aelodau o'r Cyngor naill ai yn siaradwyr Cymraeg neu'n dysgu Cymraeg ac yn medru ymateb i'r cyhoedd ar lafar neu'n ysgrifenedig.

Proffil Ieithyddol yr Ardal

(a) Ffigurau Cyfrifiad 2001 ar gyfer Sir Gaerfyrddin:

Poblogaeth Sir Gaerfyrddin 3 oed a throsodd	167,373
Cyfran o'r boblogaeth sy'n deall Cymraeg llafar yn unig	10.45%
Cyfran o'r boblogaeth sy'n gallu siarad ond ddim yn gallu darllen nac ysgrifennu Cymraeg	7.22%
Cyfran o'r boblogaeth sy'n gallu siarad a darllen ond ddim yn gallu ysgrifennu Cymraeg	3.89%
Cyfran o'r boblogaeth sy'n gallu siarad, darllen ac ysgrifennu Cymraeg	38.96%
Cyfran o'r boblogaeth – cyfuniad arall o sgiliau	3.07%
Cyfran o'r boblogaeth – dim gwybodaeth o'r Gymraeg	34.1%

(b) Ysgolion

Ysgolion Cynradd Cymraeg

Ysgol Gwenllian (ysgol benodedig Gymraeg)	Cynhelir cyfarfodydd y Corff Llywodraethol drwy gyfrwng y Gymraeg
Ysgol Mynyddgarreg (Ysgol Categori A)	
Ysgol y Castell (Ysgol Categori B)	

Ysgolion Uwchradd Cymraeg

Ysgol y Strade (Llanelli)
Ysgol Bro Myrddin (Caerfyrddin)

(c) Capeli ac Eglwysi

Capeli

Morfa (Capel Methodistiaidd Calфинаidd)
Capel Sul (Capel Annibynnol)

Siloam (Capel Bedyddwyr)
Horeb (Capel Methodistaidd Calфинаidd)

Eglwysi

Sant Teilo, Eglwys yng Nghymru (gwasanaeth Cymraeg)

Mae'r Capeli ac Eglwysi uchod yn cynnal gwasanaethau yn hollol drwy gyfrwng y Gymraeg

Eglwys y Santes Fair (Un gwasanaeth y mis – cynhelir y cymun drwy gyfrwng y Gymraeg)

(d) Grŵp Cymunedol

Côr Gŵyl Cydweli (Cyngherddau dwyieithog)

Menter y Mynydd (Mynyddygarreg) – cangen o Fenter Cwm Gwendraeth sy'n cynnal digwyddiadau diwylliannol gan gynnwys Eisteddfod flynyddol.

(e) CADW

Tapiau ieithyddol ar gael gan gynnwys yn y Gymraeg ar gyfer ymwelwyr i Gastell Cydweli.

3. CYNLLUNIO A CHYFLWYNO GWASANAETHAU

3.1. Polisiau a Mentrau Newydd

3.1.1. Wrth lunio neu ystyried polisiau a mentrau newydd, bydd y Cyngor yn:

- asesu eu heffaith ieithyddol gan ofalu eu bod yn gyson â'r Cynllun Iaith Gymraeg.
- hyrwyddo a hwyluso defnyddio'r Gymraeg pryd bynnag y bydd hynny'n bosibl, ac yn symud yn nes at weithredu'r egwyddor o gydraddoldeb yn llawn bob cyfle a ddaw.
- ymgynghori â Bwrdd yr Iaith Gymraeg ymlaen llaw ynglŷn ag unrhyw fwrriad fyddai'n effeithio ar y Cynllun hwn, neu Gynllun unrhyw gorff cyhoeddus arall. Ni newidir y Cynllun hwn heb gytundeb y Bwrdd ymlaen llaw.
- sicrhau bod y sawl sydd yn ymwneud â llunio polisiau yn ymwybodol o'r Cynllun ac o gyfrifoldebau'r Cyngor o dan Deddf yr Iaith Gymraeg 1993.
- sicrhau y bydd mesurau yn y Cynllun yn cael eu gweithredu wrth roi polisiau a mentrau newydd ar waith.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

3.2. Safonau Ansawdd

3.2.1. Bydd y Cyngor yn darparu gwasanaeth o'r un safon uchel ac yr un mor brydlon yn y ddwy iaith.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

4. YMDRIN Â'R CYHOEDD SYDD YN SIARAD CYMRAEG

4.1. Gohebu Ysgrifenedig

- 4.1.1. Bydd y Cyngor yn croesawu gohebiaeth yn y Gymraeg neu'r Saesneg.
- 4.1.2. Ni fydd ateb gohebiaeth trwy gyfrwng y Gymraeg yn achosi oedi.
- 4.1.3. Os derbynir gohebiaeth yn y Gymraeg caiff ei ateb yn y Gymraeg.

- 4.1.4. Bydd gohebiaeth yn dilyn sgwrs ffôn neu wyneb yn wyneb neu gyfarfod lle sefydlwyd mai'r Gymraeg yw dewis iaith person yn Gymraeg, er mae'n bosibl na chynhaliwyd y drafodaeth yn y Gymraeg.
- 4.1.5. Dechreuir pob gohebiaeth ag aelod o'r cyhoedd yn ei dewis/ddewis iaith lle bo hynny'n hysbys.
- 4.1.6. Bydd pob llythyr safonol neu gylchlythyr i'r cyhoedd yn ddwyieithog.
- 4.1.7. Bydd y Cyngor yn gwneud trefniadau i gyfieithu gohebiaeth yn ôl yr angen er mwyn ateb llythyrau yn brydlon yn yr iaith wreiddiol.
- 4.1.8. Clerc y Cyngor bydd yn gyfrifol am drefnu cyfieithu gohebiaeth.
- 4.1.9. Bydd papur pennawd swyddogol y Cyngor yn cynnwys datganiad yn y ddwy iaith gan ei gwneud hi'n glir y croesawir gohebiaeth yn y Gymraeg neu'r Saesneg.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

4.2. Cyfathrebu dros y Ffôn

- 4.2.1. Bydd y Clerc yn cynnig cyfarchiad dwyieithog ac yn croesawi galwadau i'r swyddfa yn Gymraeg a Saesneg.

Amserlen: O ddyddiad cymeradwyo'r Cynllun

4.3. Cyfarfodydd Cyhoeddus a drefnir gan neu ar ran y Cyngor

- 4.3.1. Croesawir unrhyw gyfraniadau yn Gymraeg neu yn Saesneg mewn cyfarfodydd cyhoeddus a drefnir gan y Cyngor. Nodir hyn yn glir yn yr hysbysiadau a fydd yn cyhoeddi neu'n hyrwyddo'r cyfarfod.
- 4.3.2. Bydd pob hysbysrwydd am gyfarfod cyhoeddus yn ddwyieithog, ac yn gwahodd mynychwyr i hysbysu'r Clerc o'u dewis iaith o leiaf 14 diwrnod ymlaen llaw er mwyn gallu gwneud trefniadau cyfieithu priodol ar gyfer y di-Gymraeg.

- 4.3.3. Os yw'n amlwg ar gychwyn cyfarfod bod pawb sy'n bresennol yn siarad Cymraeg, cynhelir y cyfarfod yn Gymraeg.
- 4.3.4. Bydd y Cyngor yn darparu cyfleusterau cyfieithu ar gyfer y di-Gymraeg, yn ôl yr angen, ar gyfer cyfarfodydd cyhoeddus a drefnir gan neu ar ran y Cyngor.
- 4.3.5. Pan fo'n hysbys i'r Cyngor fod aelod o'r cyhoedd yn dymuno siarad Cymraeg mewn cyfarfod cyhoeddus fyddai fel arall yn uniaith Saesneg, dylid parchu hynny trwy wneud y trefniadau cyfieithu priodol.
- 4.3.6. Bydd o leiaf un aelod o staff ac un Aelod Etholedig yn bresennol mewn cyfarfodydd cyhoeddus i groesawi'r cyhoedd ac i ddelio gydag ymholiadau, cwestiynau neu sylwadau yn Gymraeg.
- 4.3.7. Bydd unrhyw ddeunydd ysgrifenedig megis taflenni neu dryloywon sy'n cael eu defnyddio mewn cyfarfod cyhoeddus yn ddwyieithog.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

4.4. Cyfarfodydd y Cyngor

- 4.4.1. Mae cyfarfodydd y Cyngor yn cael eu cynnal yn Saesneg.
- 4.4.2. Bydd pob hysbysiad ac Agenda o gyfarfodydd y Cyngor yn ddwyieithog.
- 4.4.3. Bydd y cofnodion yn Saesneg.
- 4.4.4. Bydd y Cyngor yn ymateb yn newis iaith unrhyw ymholwr i geisiadau am wybodaeth sydd yn deillio o'r cofnod, neu unrhyw ran o'r cofnod.

Amserlen: o ddyddiad cymeradwyo'r Cynllun

4.5. Cyfarfodydd wyneb yn wyneb gyda'r cyhoedd

- 4.5.1. Er nad yw'r Clerc yn ddwyieithog bydd y Cyngor yn croesawu cyfarfodydd gyda'r cyhoedd yn y Gymraeg neu'r Saesneg, a bydd y Clerc yn gofalu fod trefniadau yn cael eu gwneud i alluogi unrhyw aelod o'r cyhoedd sydd eisiau trafod materion yn y Gymraeg i wneud hynny gydag aelod dwyieithog o'r Cyngor.

Amserlen: Arfer presennol fydd yn parhau

4.6. Ffyrdd eraill o gyfathrebu â'r cyhoedd

- 4.6.1. Mae'r Cyngor yn cysylltu â'r cyhoedd trwy dechnoleg fodern sef cyfrifiaduron, safle gwe ac e-byst ac mae'r cyfryngau yma ar gael yn y Gymraeg â'r Saesneg ar gyfer y cyhoedd.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

5. WYNEB CYHOEDDUS Y CYNGOR

5.1. Hunaniaeth Gorfforaethol

- 5.1.1. Enw'r Cyngor yw "Cyngor Tref Cydweli / Kidwelly Town Council".
- 5.1.2. Mae'r Cyngor eisoes wedi mabwysiadu delwedd gorfforaethol ddwyieithog.
- 5.1.3. Bydd enw a chyfeiriad y Cyngor yn ymddangos yn ddwyieithog ar bapur pennawd swyddogol, papur ffacs a slipiau cyfarch, safle gwe, ac unrhyw ddeunydd cyhoeddus arall.

Amserlen: Arfer presennol fydd yn parhau

5.2. Arwyddion

- 5.2.1. Bydd pob arwydd gwybodaeth a godir am y tro cyntaf neu yn lle hen arwydd ar eiddo'r Cyngor yn ddwyieithog, ac felly hefyd unrhyw arwyddion gwybodaeth gyhoeddus eraill y mae'r Cyngor yn gyfrifol amdanynt. Bydd y ddwy iaith yn ymddangos ochr yn ochr â'r fersiwn Gymraeg ar y chwith. Lle bo hyn yn anymarferol bydd y Gymraeg yn ymddangos yn gyntaf. Bydd maint, ansawdd, eglurder ac amlygrwydd y testun yn gyfartal yn y Gymraeg ac yn y Saesneg.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

5.3. Cyhoeddi ac Argraffu Deunyddiau cyhoeddus

- 5.3.1. Bydd deunydd a anelir at y cyhoedd megis dogfennau, deunydd esboniadol a ffurflenni grant yn ddwyieithog gyda'r ddwy iaith yn ymddangos yn yr un ddogfen. Argraffir y ddau fersiwn ochr yn ochr lle bo'n bosibl er mwyn hwyluso croesgyfeirio, dosbarthu a chynnig dewis iaith.
- 5.3.2. Os bydd fersiynau Cymraeg a Saesneg yn cael eu cyhoeddi ar wahân, bydd y ddau fersiwn yn ymddangos ar yr un pryd, yn cael eu dosbarthu gyda'i gilydd a byddant yr un mor hawdd i'w cael.
- 5.3.3. Bydd datganiadau i'r wasg yn ddwyieithog, yn cynnwys enw cyswllt ar gyfer cyfweiliadau drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn targedu'n benodol papurau bro lleol.
- 5.3.4. Bydd gweithgareddau hysbysebu a chyhoeddusrwydd yn ddwyieithog.
- 5.3.5. Bydd hysbysebion a hysbysiadau y Cyngor - i'w gosod yn y wasg, ar hysbysfyrddau neu mewn unrhyw gyfrwng arall, yn ddwyieithog.
- 5.3.6. Bydd hysbysebion swydd ble fydd y Gymraeg yn hanfodol yn ymddangos yn Gymraeg gyda brawddeg esboniadol Saesneg fel troednodyn mewn cyhoeddiadau Saesneg/dwyieithog.

- 5.3.7. Bydd hysbysebion swydd yn ymddangos yn uniaith Saesneg mewn cyhoeddiadau Saesneg/dwyieithog, oni bai fod sgiliau dwyieithog yn ddymunol yna bydd yr hysbysiad yn ddwyieithog.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

5.4. Swyddogaethau statudol a hyrwyddol

- 5.4.1. Yn y manylion a roddir i'r rhai sy'n bwriadu ymgeisio am gyfraniad ariannol tuag at weithgareddau lleol, bydd y Cyngor yn gwneud yn glir fod angen i ymgeiswyr ddisgrifio sut y maent yn bwriadu adlewyrchu natur ieithyddol y gymuned a'u cynulleidfa yn y gweithgaredd(au) y maent yn gofyn am gefnogaeth ariannol tuag ato(ynt). Wrth bwysu a mesur ceisiadau, bydd y Cyngor yn sicrhau fod ymgeiswyr wedi adlewyrchu natur ieithyddol y gymuned a'u cynulleidfa yn briodol yn eu cais.
- 5.4.2. Wrth gyflwyno cais bydd yr elfen ddwyieithog yn fater i'r ymgeisydd ei ystyried ac nid yn ofyniad gan y Cyngor wrth ddyrannu grant.
- 5.4.3. Bydd y Cyngor yn hysbysu'r ymgeisydd y gall Menter Cwm Gwendraeth gynnig cyngor a chymorth ymarferol mewn perthynas â natur ddwyieithog y weithgaredd, gan gynnwys gwybodaeth ynghylch grantiau sydd ar gael at ddibenion y pwrpas yma.
- 5.4.4. Pan ymgynghorir â'r Cyngor ar geisiadau cynllunio, bydd y Cyngor yn annog ymgeiswyr i godi arwyddion dwyieithog ar safleoedd megis swyddfeydd, busnesau a siopau ac archfarchnadoedd drwy gyfeirio at natur ieithyddol yr ardal.
- 5.4.5. Pan ymgynghorir â'r Cyngor ynglŷn ag enwau strydoedd, datblygiadau ac ystadau newydd bydd y Cyngor yn cefnogi defnyddio enwau dwyieithog.
- 5.4.6. Lle mai dim ond mân wahaniaeth sydd rhwng y sillafiad Cymraeg â'r Saesneg o enw lle, stryd, ward, neu gymuned bydd y Cyngor yn cefnogi mabwysiadu'r ffurf Gymraeg.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

5.5. Gwasanaethau gan Bartïon Eraill

- 5.5.1. Bydd unrhyw drefniadau a wneir gan y Cyngor i ddefnyddio trydydd bartïon i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus ar ei ran yn cydymffurfio â gofynion penodol y Cynllun fel a amlinellwyd gan y Cyngor. Bydd y Cyngor yn nodi pa fesurau perthnasol o'r Cynllun y bydd angen i'r trydydd parti gydymffurfio â nhw yn y manylebau tendro neu gontract.
- 5.5.2. Bydd angen i'r trydydd parti gadarnhau ei fod wedi cydymffurfio â'r mesurau perthnasol o'r Cynllun trwy lythyr.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

6. GWEITHREDU A MONITRO'R CYNLLUN

6.1. Staffio

- 6.1.1. Mae rhai o staff y Cyngor sy'n delio gyda'r cyhoedd yn ddwyieithog. Pan ddaw'r swyddi yma'n wag, bydd rhai yn cael eu llenwi gyda staff dwyieithog er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gallu gweithredu'r Cynllun hwn.

Amserlen: Arfer presennol fydd yn parhau

6.2. Trefniadau Gweinyddol

- 6.2.1. Mae gan y Cynllun hwn gefnogaeth lawn y Cyngor.
- 6.2.2. Y Clerc fydd yn gyfrifol am weithrediad y Cynllun o ddydd i ddydd o fewn y Cyngor.
- 6.2.3. Yn ôl y galw bydd y Clerc yn sicrhau bod canllawiau a chyfarwyddiadau ar gael i bawb sydd yn ymwneud â gweithredu'r Cynllun.

Amserlen: o ddyddiad cymeradwyo'r Cynllun

6.3. Y Gwasanaeth Cyfieithu

- 6.3.1. Y Clerc fydd yn gyfrifol am anghenion cyfieithu ysgrifenedig y Cyngor, a bydd hefyd yn gyfrifol am safon pob testun Cymraeg a gynhrychir.
- 6.3.2. Os nad yw'r Clerc yn medru cwblhau'r gwaith yn yr amser angenrheidiol, bydd y Cyngor yn cyflogi cyfieithydd allanol.
- 6.3.3. Y Clerc fydd yn gyfrifol am drefnu cyfleusterau cyfieithu ar-y-pryd ar gyfer holl anghenion y Cyngor.
- 6.3.4. Bydd y ddarpariaeth hon ar gael ym mhob cyfarfod cyhoeddus a drefnir gan neu ar ran y Cyngor, lle mae ei angen, ac mewn unrhyw gyfarfod Cyngor arall yn ôl penderfyniad y Cyngor.

Amserlen: Gweithredir yn llawn erbyn Hydref 31^{ain} 2006

6.4. Monitro

- 6.4.1. Clerc y Cyngor fydd yn gyfrifol am fonitro gweithrediad y Cynllun.
- 6.4.2. Bydd y Cyngor yn derbyn Adroddiad blynyddol byr ar weithrediad y Cynllun, a fydd yn cael ei gyhoeddi'n lleol [e.e. y wasg leol, byrddau arddangos lleol, papur bro misol ayyb], ac anfonir copi ohono at Fwrdd yr Iaith Gymraeg. Bydd y Cyngor hefyd yn gwahodd trigolion Cymraeg yr ardal i gynnig eu barn

am y gwasanaeth a sut y gellir ei wella, trwy gadw copi cyhoeddus o'r Adroddiad yn y llyfrgell leol.

- 6.4.3. Bydd yr Adroddiad yn delio â phob agwedd o'r Cynllun Iaith.
- 6.4.4. Bydd y Cyngor yn croesawu awgrymiadau gan y cyhoedd (trwy lythyr neu dros y ffôn) ar sut i wella unrhyw agwedd o'r Cynllun.

Amserlen: o ddyddiad cymeradwyo'r Cynllun

6.5. Cyhoeddusrwydd

- 6.5.1. Bydd y Cyngor yn rhoi cyhoeddusrwydd i'r cynllun yn rheolaidd ar ei fyrddau hysbyseb.

Amserlen: o ddyddiad cymeradwyo'r Cynllun

6.6. Cysylltu â'r Cyngor

- 6.6.1. Dylid cyfeirio unrhyw sylwadau, cwynion neu awgrymiadau sy'n gysylltiedig â'r Cynllun i sylw:

Mrs Karin Francis, Clerc y Cyngor, Swyddfeydd Cyngor Tref Cydweli, 2 Stryd y Bont, Cydweli, Sir Gaerfyrddin, SA17 4UU.

Rhif ffôn: 01554 890203

Rhif ffacs: 01554 891048

E-bost: towncouncil@kidwelly.gov.uk